

ВІДГУК

опонента, завідувача кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету, доктора юридичних наук, професора Чаплинського Костянтина Олександровича на дисертаційне дослідження Гвоздюка Віталія Валерійовича на тему: «Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Відгук підготовлено на підставі вивчення рукопису дисертаційного дослідження Гвоздюка Віталія Валерійовича на тему: «Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» та наукових праць здобувача, опублікованих за темою наукової праці. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Актуальність теми дослідження. Зважаючи на євроінтеграційний курс нашої держави (преамбула Конституції України) та забезпечення прав і свобод людини та громадянина відповідно до високих міжнародних та європейських стандартів, актуальним питанням на сьогодні є здійснення досудового розслідування, зокрема проведення слідчих (розшукових) дій та тактики їх реалізації, враховуючи практику Європейського суду з прав людини, як європейський стандарт. На сьогодні відсутні в криміналістичній науці напрацювання з тактики проведення слідчих (розшукових) дій враховуючи практику ЄСПЛ, включаючи і практичні рекомендації із цієї тематики.

В умовах зростання злочинності, підвищення рівня її організованості та агресивності, активізації протидії досудовому розслідуванню виникає необхідність негайної розробки та впровадження найновітніших і апробованих наукових методів у правоохоронну діяльність для її подолання, насамперед, у

діяльність слідчих підрозділів. Безумовно, джерелом для цього може слугувати практика Європейського суду з прав людини.

Емпіричні дослідження свідчать, що слідчі, прокурори, слідчі судді, захисники, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування, відчують брак знань із практики ЄСПЛ, що належить до кримінального процесуального законодавства України та є джерелом розвитку тактики проведення слідчих (розшукових) дій.

Останнім часом, Україна входить в трійку лідерів за кількістю звернень до Європейського суду з прав людини. Станом на 31 грудня 2020 року, на розгляді в ЄСПЛ перебувало загалом 62 000 справ проти держав – сторін Конвенції, з них 10 400 справ – проти України, що складає 16,8 % від загальної кількості справ.

Загальновідомо, що успішна реалізація тактики проведення слідчих (розшукових) дій обумовлює виконання завдань КПК України, а швидкий та ефективний збір належної та допустимої доказової інформації сприяє розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення. В таких випадках практика ЄСПЛ визначає ті обов'язкові правові позиції, які повинні бути дотримані.

Перелічені та ряд інших обставин свідчать про необхідність формування тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Тому вказані та інші обставини обумовили актуальність теми дисертації В. В. Гвоздюка.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до **важливих наукових програм, планів, тем, грантів**. Зокрема, відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) від 7 вересня 2011 року № 942; Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Річної національної програми під егідою Комісії України – НАТО на 2021 рік, затвердженої Указом Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021; Стратегії комунікації у сфері європейської

інтеграції на 2018–2021 роки, затвердженої розпорядженням КМУ від 25 жовтня 2017 року № 779-р, і Плану заходів на 2021 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки, затвердженого розпорядженням КМУ від 14 квітня 2021 року № 331-р. Дослідження здійснено відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням КМУ від 15 листопада 2017 року № 1023-р, і Плану заходів з її реалізації, затвердженого розпорядженням КМУ від 21 серпня 2019 року № 693-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 11 червня 2020 року № 454; Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 24 вересня 2019 року (протокол № 20) й уточнено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 травня 2021 року (протокол № 11).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що в дисертації, на підґрунті опрацювання наукових праць, аналізу національного та міжнародного законодавства, узагальнення слідчої та судової практики, анкетування практичних працівників, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, поглиблено наукові знання щодо фундаментальних положень тактики слідчих (розшукових) дій, розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Здобувачем сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, важливих у концептуальному значенні та нових для юридичної науки, принципів для успішного правозастосування.

Достовірність отриманих наукових результатів обумовлена застосуванням як методологічної основи дослідження ряду загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Обрані методи дослідження використовувалися в їх діалектичному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Достовірність отриманих результатів забезпечила належна теоретична основа дисертації, а також достатня емпірична база дослідження, що охоплює узагальнені дані: анкетування 136 слідчих Національної поліції України, 80 прокурорів, 66 слідчих суддів, 78 захисників у кримінальних провадженнях з різних областей України; 63 кримінальних проваджень за ст. 121, 122 та 123 КК України за період 2014–2020 років; 256 рішень ЄСПЛ, ухвалених протягом 1978–2021 років. Окрім цього використано статистичні й аналітичні матеріали органів державної влади за 2015-й – перше півріччя 2021 року та статистичні і аналітичні матеріали ЄСПЛ за різні роки.

Об'єкт і предмет дослідження дисертантом визначено правильно.

Об'єкт дослідження – правовідносини учасників кримінального провадження під час досудового розслідування.

Предмет дослідження – тактика проведення СРД з урахуванням практики ЄСПЛ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом розглянутих питань дисертації є першим комплексним монографічним дослідженням тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Зважаючи на вимоги наукової новизни автором *вперше*:

– надано криміналістичні рекомендації щодо проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики ЄСПЛ, які: передбачають порядок, застосовування криміналістичних засобів, методів, прийомів виявлення, фіксації, вилучення, дослідження слідової інформації; пропонують оптимальну тактичну поведінку суб'єктів досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій за умов різних слідчих ситуацій; сприяють дотриманню прав і свобод учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій;

– сформовано тактику проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до європейських стандартів, що ґрунтується на положеннях Конвенції 1950 року, рішеннях ЄСПЛ і спрямована на реалізацію організаційно-тактичних

завдань на підготовчому, робочому, заключному етапах проведення слідчих (розшукових) дій;

– запропоновано внести зміни в чинне законодавство та запровадити в практичній діяльності обов'язок перекладу державною мовою рішень ЄСПЛ, що постановлені як проти України, так і проти інших держав, висвітлення їх змісту в офіційних виданнях держави, на офіційному вебсайті <https://zakon.rada.gov.ua/laws>, забезпечення ознайомлення із зазначеними документами суб'єктів кримінального провадження, уповноважених на здійснення досудового розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій, обґрунтовано необхідність розроблення за цим напрямом криміналістичних рекомендацій;

удосконалено:

– наукові положення щодо генези проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики ЄСПЛ, у яких визначено історичні етапи розвитку інституту слідчих (розшукових) дій, етапи наукового розроблення тактичного їх забезпечення, висвітлення становлення процесу використання практики ЄСПЛ як джерела кримінального процесуального законодавства та криміналістичної тактики;

– систему правових засад тактики проведення слідчих (розшукових) дій, до яких належать: 1) Конституція України; 2) міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ВРУ) (Конвенція 1950 року та протоколи до неї); 3) КПК України та інші закони України; 4) практика ЄСПЛ (рішення ЄСПЛ та ухвали Європейської комісії з прав людини, які постановлені як проти України, так і проти інших держав; 5) підзаконні нормативно-правові акти;

– криміналістичні рекомендації щодо тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, а саме: огляду (опис об'єктів на місці їх виявлення; детальний огляд речових доказів з визначенням індивідуальних ознак; проведення попередніх криміналістичних досліджень; вилучення об'єктів з дотриманням вимог упакування та опечатування речей тощо); допиту (недопущення перевищення терміну очікування особи на допит; перевищення

терміну проведення допиту особи без перерви; заборона ставити навідні запитання; недопустимість застосування катувань у формах фізичного насильства та психологічного тиску; обшуку (визначення індивідуальних або родових ознак речей, документів або осіб, яких планують відшукати, у клопотаннях про дозвіл на обшук; обґрунтування їх зв'язку із вчиненим кримінальним правопорушенням (за допомогою довідкової інформації, висновків спеціаліста та/чи експерта); проведення обшуку відповідно до встановлених меж; вилучення лише речей і документів, які визначені в ухвалі слідчого судді, а також вилучених із законного обігу);

дістало подальшого розвитку:

– криміналістичні рекомендації щодо збирання джерел криміналістично значущої інформації з метою призначення та проведення експертиз, зокрема судово-медичних, використання отриманих результатів у кримінальному провадженні;

– наукові положення щодо розвитку й удосконалення тактики слідчих (розшукових) дій у контексті практики ЄСПЛ, зміст яких полягає в тому, що: з рішень ЄСПЛ можна виокремити криміналістичні рекомендації (зокрема в частині представлення скарг і доводів заявників); практика ЄСПЛ є джерелом формування тактичних прийомів, з огляду на досвід іноземних держав; завдяки аналізу представленої ситуації заявником та її тлумачення ЄСПЛ можна сформулювати відповідні слідчим ситуаціям розслідування тактичні прийоми та криміналістичні рекомендації щодо їх застосування;

– пропозиції стосовно змін і доповнень до КПК України для вдосконалення правової регламентації кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій з метою їх узгодження з практикою ЄСПЛ. Такі доповнення стосуються вдосконалення процесуальної регламентації обшуку, а саме: розширення мети й завдань цієї слідчої (розшукової) дії згідно з європейською практикою (ч. 1 ст. 234 КПК України) у редакції: «1. Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування та вилучення знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було

здобує в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, тварин та їх трупів»; удосконалення порядку проникнення до житла чи іншого володіння особи (ч. 1 ст. 233 КПК України) у редакції: «Ніхто не має права проникнути до житла чи іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи (що є письмовою або зафіксована на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів можуть фіксувати процесуальні дії), що ними володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім випадків, установлених частиною третьою цієї статті»; заборони ставити навідні запитання в процесі проведення допиту під час досудового розслідування (ст. 224 КПК України) тощо;

– обґрунтування доцільності звернення сторонами кримінального провадження за висновком до спеціаліста в галузі права, який є рекомендаційним (консультативним) і стосується тлумачення практики ЄСПЛ під час проведення досудового розслідування;

– тлумачення європейських стандартів тактики проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики ЄСПЛ як системи криміналістичних рекомендацій, які сформовані на підставі опрацювання міжнародного й національного законодавства, рішень ЄСПЛ, наукових праць, вивчення практичного досвіду та спрямовані на забезпечення реалізації завдань кримінального провадження.

У дисертаційному дослідженні ґрунтовно розкривається зміст зазначених вище положень.

Загалом, дисертація являє собою системне, цілісне та комплексне дослідження, в якому відповідно до обраної мети та завдання, що полягає у формуванні тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації та інших наукових працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладені у достатній кількості наукових публікацій. Це 11 публікацій, серед яких чотири статті в юридичних фахових виданнях України, одна стаття у науковому виданні

іноземної держави, а також шість тез за матеріалами науково-практичних конференцій.

Апробація результатів дисертації відбулася належним чином, адже основні положення дисертації були оприлюднені та доповідалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Значення праці для науки і практики полягає в тому, що пропозиції здобувача використовуються та мають перспективу подальшого впровадження при вирішенні практичних завдань у законотворчій, правозастосовній, науково-дослідній діяльності, а також у освітньому процесі, що засвідчується доданими актами впровадження.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Заслугує схвалення структура дисертації, в якій у логічній послідовності від загального до окремого, у межах трьох розділів, які охоплюють дев'ять підрозділів, досліджуються визначені питання.

У **вступі** дисертації обґрунтовується актуальність теми дослідження, розкриваються стан її наукової розробленості та науково-теоретична основа, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; висвітлюється наукова новизна, практичне значення отриманих результатів і форми їх апробації, зазначено структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** дисертації «**Теоретико-методологічні та правові засади тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини**» висвітлено генезу тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики ЄСПЛ; проаналізовано стан наукових досліджень проблем тактики проведення слідчих (розшукових) дій враховуючи практику ЄСПЛ; з'ясовано правові засади тактики проведення слідчих (розшукових) дій зважаючи на практику ЄСПЛ.

Вивчаючи підрозділ 1.1. роботи, слушним та аргументованим видається позиція автора щодо визначення історичних періодів розвитку тактики слідчих (розшукових) дій: 1) донауковий – виникнення окремих способів і засобів для боротьби зі злочинністю (з давніх часів і до середини XIX ст.);

2) післянауковий (з другої половини XIX ст. й донині): а) запровадження норм, які регламентують порядок проведення слідчих дій, а також зародження наукових методів розслідування злочинів (з другої половини XIX ст. і до середини 20 років XX ст.); б) запровадження процесуальних норм порядку проведення слідчих дій радянської доби; дослідження питань тактики окремих слідчих дій (із середини 20 років XX ст. до 60-х років XX ст.); в) удосконалення процесуального інституту слідчих дій відповідно до вимог нового часу радянської доби; поглиблення наукових досліджень предмета тактики слідчих дій (1960–1991 роки); г) сучасний розвиток інституту слідчих дій і тактики їх проведення (1991–2012 роки); д) євроінтеграційний напрям розвитку інституту слідчих (розшукових) дій і тактики їх застосування (з 2012 року й донині). Окрім цього ґрунтовно висвітлена і генеза практики ЄСПЛ у кримінальному провадженні в Україні: 1) етап її становлення (1997–2006 роки); 2) етап її розвитку (2006–2012 роки); 3) етап активного долучення до кримінального процесуального законодавства (з 2012 року й донині).

Розглядаючи підрозділи 1.2. та 1.3., необхідно звернути увагу і на представлені здобувачем авторські визначення понять: «слідчі (розшукові) дії», «тактика слідчих (розшукових) дій», «практика Європейського суду з прав людини» які включають у себе їх вичерпні ознаки.

Необхідно схвально відзначити пропозиції автора щодо вирішення питання доведення до відома та використання рішень Європейського суду з прав людини уповноваженими суб'єктами кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Вдалою є подана автором система правових засад тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Зокрема, вона охоплює: 1) Конституцію України; 2) міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року тощо); 3) Кримінальний процесуальний кодекс України, закони України «Про міжнародні договори України» 2004 року, «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року;

4) практику Європейського суду з прав людини (рішення Європейського суду з прав людини й ухвали Європейської комісії з прав людини, які постановлені як проти України, так і проти інших держав); 5) підзаконні нормативно-правові акти (Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Міністерства юстиції України тощо).

Другий розділ «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» присвячений характеристиці тактики проведення таких слідчих (розшукових) дій як: огляд, допит й обшук.

Слушною є позиція автора, що держава повинна сприяти вивченню органами досудового розслідування практики ЄСПЛ, а тому має розробити й випускати спеціальні збірники з рішеннями ЄСПЛ у кримінальних справах для них. Такі збірники мають містити стисло зміст ситуації яка описана в конкретному рішенні ЄСПЛ, лише ті криміналістичні та кримінальні процесуальні аспекти, які можуть допомогти в роботі особам, уповноваженим на проведення досудового розслідування.

Критеріями розподілу рішень ЄСПЛ задля формування збірників органам досудового розслідування можуть бути: 1) наділені кримінальними процесуальними аспектами (імперативний характер): а) містять вимоги до проведення процесуальних дій; б) передбачають відповідність норм кримінального процесуального законодавства України нормам Конвенції та її протоколів; 2) наділені криміналістичними аспектами (у формі криміналістичних рекомендацій): а) передбачають механізм, спосіб виявлення, фіксації та вилучення (отримання) слідової інформації; б) містять вказівку на доцільнішу тактичну поведінку суб'єктів на проведення досудового розслідування в певних ситуаціях.

Здобувач у підрозділі 2.1. звернув увагу на те, що позиції ЄСПЛ можуть включати криміналістичні аспекти, які мають рекомендаційний характер та показав це на прикладах з додатковим обґрунтуванням. Виокремив з позицій ЄСПЛ відомі вітчизняній практиці тактичні рішення, прийоми, операції.

Аргументованою є позиція автора, за якою практику Європейського суду з прав людини має бути враховано на всіх етапах проведення слідчих (розшукових) дій: підготовчому, робочому, заключному. Окрім цього, використання здобутків практики Європейського суду з прав людини в кримінальних процесуальних і криміналістичних аспектах сприятиме підвищенню ефективності та якості проведення огляду місця події, допиту, обшуку й інших слідчих (розшукових) дій.

У підрозділі 2.3. автор проаналізувавши рішення ЄСПЛ у справі «Багієва проти України» (заява № 41085/05) від 28 липня 2016 року надав криміналістичні рекомендації щодо підтвердження факту повідомлення особі про проведення обшуку в її житлі чи іншому володінні за її відсутності, а саме: «Зателефонувати такій особі з фіксацією на відеокамеру, що потім фіксуватиме подальший перебіг обшуку, перед входом у її житло чи інше володіння та повідомити про проведення обшуку, а номер телефону показати на відеокамеру, увімкнувши «гучний» режим розмови. Також можна здійснити відеодзвінок такій особі, застосувавши всі елементи попередньої криміналістичної рекомендації». Хоча вказана пропозиція викликає й додаткові питання, але й містить елементи наукової новизни, є цікавою для наступного опрацювання.

У заключному, третьому розділі **«Напрями вдосконалення тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини»**, окреслено напрями вдосконалення тактики проведення слідчих (розшукових) дій з метою забезпечення прав і свобод учасників кримінального провадження; визначено напрями оптимізації тактики проведення слідчих (розшукових) дій за умови використання спеціальних знань; запропоновано шляхи вдосконалення тактики проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до європейських стандартів.

Цікавою є позиція автора щодо віднесення частини юридичних знань до спеціальних, а саме ті які висвітлені у нормативно-правових актах, які не є складовими кримінального процесуального законодавства України (підрозділ 3.2.). Слушною є і пропозиція щодо внесення змін до КПК України з приводу

надання можливості отримання висновку спеціаліста учасникам кримінального провадження щодо застосування і тлумачення практики ЄСПЛ, який буде консультативним (рекомендаційним).

Здобувачем було встановлено, що розвиток тактики слідчих (розшукових) дій, з огляду на практику Європейського суду з прав людини, полягає в тому, що (підрозділ 3.3.): а) з рішень Європейського суду з прав людини можна виокремити криміналістичні рекомендації (зокрема в частині представлення скарг і доводів заявників); б) практика Європейського суду з прав людини є джерелом формування тактичних прийомів у контексті досвіду іноземних держав; в) завдяки аналізу представленої ситуації заявником та її тлумачення Європейським судом з прав людини можна сформулювати відповідні слідчим ситуаціям розслідування тактичні прийоми та криміналістичні рекомендації щодо їх застосування.

У **висновках** дисертації викладено основні результати дослідження, сформульовано пропозиції щодо вирішення нового науково-прикладного завдання, що полягає у комплексному аналізі тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та розроблення на його основі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій що забезпечать підвищення ефективності проведення досудового розслідування та визнання отриманих доказів допустимими на судовому етапі провадження.

Проведене здобувачем дослідження є **завершеним**, його вивчення дозволяє зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами котрого сформовані теоретичні положення, пропозиції до законодавства, практичні рекомендації, що розкривають зміст тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Оформлення дисертації відповідає встановленим МОН України вимогам.

Наукове дослідження містить результати власних досліджень дисертанта. Використання ідей, результатів та текстів інших авторів мають відповідні

посилання, що свідчать про відсутність порушення академічної доброчесності.

Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено.

В цілому, наукова розробка містить певні новаторські ідеї та положення, які мають важливе значення як для теорії кримінального процесу, науки криміналістики, так і правозастосовної діяльності.

Вивчення змісту дисертації свідчать і про окремі положення, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту, зокрема:

1. У вступі дисертації, автором було вказано про використання порівняльно-правового методу дослідження під час аналізу норм міжнародного й національного законодавства, наукових категорій, визначень і підходів (у всіх розділах дисертації) (стор. 21 дисертації). Слід додати, що вказаний метод наукового пізнання варто було б застосувати під час порівняння використання практики Європейського суду з прав людини у процесі проведення слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій відповідно до досвіду правоохоронних органів іноземних країн.

2. Характеризуючи практичне значення отриманих результатів, здобувач зазначає про їх впровадження до правозастосовної діяльності, а саме з метою вдосконалення діяльності з проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Вказані відомості підтверджуються актом впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 14 липня 2021 року (стор. 25 дисертації). Однак, за таких умов було б доцільно підготувати методичні рекомендації, які б містили такі криміналістичні рекомендації у систематизованому вигляді.

3. У підрозділі 2.1 «Тактика проведення огляду з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» дисертант, висвітливши види огляду залежно від об'єктів його проведення, особливу увагу звернув на тактику огляду місця події та трупа з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, не дослідивши інші види огляду. Автору доцільно було б висвітлити і

тактику огляду тіла живої людини, транспортних засобів, речей і документів з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

4. Загалом у роботі здобувач особливу увагу звертає на тактику проведення (слідчих) розшукових дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини саме слідчими. Однак, відповідно до положень КПК України особами, які уповноваженні проводити слідчі (розшукові) дії є прокурор, дізнавач, детектив, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, оперативні працівники (ст. 41 КПК України). На думку автора: чи стосується вимога дотримання положень практики Європейського суду з прав людини у діяльності вказаних вище суб'єктів?

5. У підрозділі 2.2. роботи вказується на те, що недотримання практики Європейського суду з прав людини може призвести до тактичних помилок в ході проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. Вказана теза потребує додаткового обґрунтування.

Втім, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та не впливають на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

ВИСНОВОК

Дисертація виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, усі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими.

Дисертація **«Тактика проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини»**, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, вирішує важливе наукове завдання щодо формування тактики проведення слідчих (розшукових) дій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, містить ґрунтовні теоретичні положення та актуальні практичні рекомендації. Дисертація є актуальною, завершеною, самостійною, має теоретичне і практичне значення, ряд положень наукової новизни. Робота відповідає вимогам Порядку

проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її автор – **Гвоздюк Віталій Валерійович** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

**Завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор**

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ

Підпис Чаплинського К.О. засвідчую:

**Проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України**

Лариса НАЛИВАЙКО